

Traduir Melville

Visat núm. 8
(octubre 2009)

per **Teresa Usó**

A partir de 1971, Maria Antònia Oliver va combinar l'escriptura amb la traducció. Amb tot, el reconeixement en el camp traductològic no li va arribar fins a la dècada dels vuitanta. Va ser durant aquells anys que Joaquim Mallafrè i Marià Manent van encarregar-li de traslladar al català *Moby Dick*, de Herman Melville, versió per la qual va rebre el Premi de Traducció de la Generalitat de Catalunya l'any 1985.

Quan Melville va concebre *Moby Dick* ho va fer amb un gran coneixement de causa. Després d'haver intentat, sense èxit, de guanyar-se la vida com a empleat de banca, granger o mestre d'escola, i després d'haver estat enrolat en un vaixell mercant, l'autor novaiorquès es va embarcar en el balener *Acushnet*, cap als mars del sud. A partir d'aleshores, va començar un període «com a balener, viatger, desertor, convidat-captiu, durant quatre mesos, dels caníbals de Typee, amotinat, arponer (ja en el *Charles and Henry*) i mariner de fragata» (Badal, Josep Lluís. «Pròleg». A: Melville, Herman. *Les encantades; Jimmy Rose; El violinista*. Terrassa: El Cau Ple de Lletres, 1998, p. 9-10). Uns quants anys després d'haver acabat aquesta experiència, va escriure, l'any 1851, *Moby Dick*.

Amb tot aquest bagatge per part de l'autor pel que fa als baleners i la marineria, és imaginable que la tasca que Maria Antònia Oliver va dur a terme en traduir l'obra al català va ser complicada. No podem oblidar que, quan va començar a treballar en el llibre, acabada de superar la dictadura franquista, la llengua catalana tot just s'havia introduït a les escoles i estava plena d'inseguretats i de llacunes. La llengua anglesa de sortida, en canvi, era potent i consolidada.

A més de la falta d'equilibri entre l'idioma de sortida i el d'arribada, les grans dificultats que contenia l'obra raïen, d'una banda, en la diversitat d'estils i gèneres narratius, de l'altra, en la utilització del lèxic, que Oliver va dividir en tres nivells: «el gremial de la marineria, i més concretament del baleneig; el lèxic propi de l'època en què va ser escrita l'obra, i el lèxic manllevat de referències filosòfiques, científiques, religioses i literàries, d'una vastitud impressionant» (Oliver, Maria Antònia. «Moby Dick, el catxalot: de l'aventura de traduir». *Serra d'Or*, 312, 1985, p. 23-24).

Pel que fa al vocabulari relacionat amb la marineria i el baleneig, Oliver explicava, en la nota sobre la traducció del llibre, que havia estat assessorada per un conegut, Josep M. Casablanques. I advertia obertament que algunes de les paraules emprades per Melville no tenien una equivalència exacta en català: «En aquest punt, cal aclarir que part de les paraules utilitzades, en ser exclusives del baleneig i, encara més, dels baleners que salpaven de Nantucket, no tenen un corresponent exacte en català. De manera que hem hagut de trobar mots aproximats».

El guardó que la Generalitat va atorgar-li l'any 1985 (desglossat en dos: un de prosa per a Maria Antònia Oliver i un altre de poesia per a Xavier Benguerel per la versió de les *Faules* de La Fontaine) va convertir l'autora en una de les traductores al català més reconegudes en aquell moment.